

15. Бурлакова Р. С. «Полиция печати» в системе полицейского права в XIX – XX вв. [Электронный ресурс] / Р. С. Бурлакова. – Режим доступа: <http://www.yurclub.ru/docs/pravo/1103/16.html>.

16. Тарасов И. Т. Очерк науки полицейского права / И. Т. Тарасов. – М. : Печатня С. П. Яковлева, 1897. – 715 с.

17. Андреевский И. Е. Полицейское право : в 2 т. Т. 1. Полиция безопасности / И. Е. Андреевский. – СПб. : Тип. и лит. А. Е. Ландау, 1874. – 648 с.

18. Гасаналиев А. Ш. Формирование основных институтов административного права и административно-правовая мысль России XIX – начала XX века : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. юрид. наук : 12.00.01 «Теория государства и права; история учений о праве и государстве» / А. Ш. Гасаналиев. – М., 2000. – 21 с.

19. Соловей Ю. П. Российское полицейское право: история и современность / Ю. П. Соловей // Государство и право. – 1995. – № 6. – С. 75–85.

20. Ивановский В. В. Учебник административного права (Полицейское право. Право внутреннего управления) / В. В. Ивановский. – 4-е изд. – Казань : Типо-лит. В. З. Еремеева, 1911. – 506 с.

21. Мушкет И. И. Генезис «полицейского права» в контексте эволюции правовой системы России (Историко-теоретический анализ) : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01 / И. И. Мушкет. – СПб. : СПбУ МВД РФ, 2003. – 452 с.

Надійшла до редколегії 26.02.2010

Анотації:

Здійснено аналіз генези та еволюції дореволюційної поліцейсько-правової теорії та підходів до визначення правового статусу поліції в умовах становлення буржуазної держави. Особливу увагу приділено з'ясуванню засад класичної німецької поліцейстики, виявленню чинників трансформації поліцейського права у підгалузь адміністративного права, розгляду особливостей розвитку поліцейського права самодержавної Росії.

Осуществлен анализ генезиса и эволюции дореволюционной полицейско-правовой теории и подходов к определению правового статуса полиции в условиях становления буржуазного государства. Особое внимание уделено определению основ классической немецкой полицейстики, определению причин трансформации полицейского права в подотрасль административного права, рассмотрению особенностей развития полицейского права самодержавной России.

Analysis of genesis and evolution of pre-revolution constabulary and legal theory and approaches to determine legal status of police in the conditions of bourgeois state formation is carried out in the article. Special attention is paid to determine bases of classic German science about police, to determine the reasons of transformation of constabulary right in the sub industry of administrative law, to consider features of development of constabulary right of autocratic Russia.

УДК 340. 12

Н. І. САТОХІНА,

аспірант

Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого

РОЗУМІННЯ У ЗДІЙСНЕННІ ПРАВА: ОНТОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

Сьогодні у зв'язку з антропологічним поворотом у методології гуманітарних наук спостерігається підвищення інтересу до інтерпретаційної проблематики в юриспруденції, а відповідно зростає популярність герменевтичних пошуків у праві, центральною проблемою яких є проблема розуміння. Разом із тим, такі дослідження здійснюються переважно в межах методологічного напрямку, спрямованого на виявлення методів практичної інтерпретаційної роботи, наприклад прийняття правового рішення, натомість онтологічний та антропологічний виміри, орієнтовані на експлікацію умов можливості розуміння з метою

дати відповіді на фундаментальні питання філософії права, як правило, залишаються поза увагою дослідників. На перший погляд видається, що онтологічні питання досить віддалені від тих, які вирішують юристи-практики. Разом із тим, навіть за найбільш практичними юридичними дискурсами стоїть імпліцитне переконання, що ми певним чином уже знаємо, що являє собою право. Відповідно й методологічні та епістемологічні герменевтичні дослідження в юриспруденції завжди спираються на певне уявлення про сутність розуміння. Експлікація цих прихованих перед-суджень і є завданням герменевтичної філософії права

в її екзистенціально-онтологічній формі. Тому з'ясування онтологічного статусу розуміння у здійсненні права, базуючись на антропологічному вимірі цього феномену, є актуальним напрямком як сучасної філософсько-правової думки, так і загальної теорії розуміння в її герменевтичному варіанті.

Екзистенціально-онтологічний напрямок осмислення феномену розуміння завдячує своїм становленням та розвитком таким філософам, як Е. Гуссерль, М. Гайдеггер, Г.-Г. Гадамер, П. Рікер, А. Кауфман, Д. Ваттімо, Р. Дворкін, Й. Тонтті, доробок яких є теоретичною базою даного дослідження. Серед вітчизняних дослідників слід відзначити П. В. Барковського, який запропонував проект інтегральної теорії розуміння. До герменевтичної проблематики в юриспруденції на пострадянському просторі звертались: А. В. Бернюков, Т. І. Дудаш, І. П. Малинова, С. І. Максимов, О. І. Овчинніков, П. М. Рабинович тощо. Разом із тим, цілісне осмислення антрополого-онтологічного розрізу розуміння у здійсненні права до сьогодні не здійснено, що й обумовило мету даної наукової розвідки – експлікацію тих підстав, які уможливають розуміння як модус буття людини у праві, або специфічних рис людського існування, на яких базується таке розуміння.

Така постановка питання стає можливою, в першу чергу, завдяки фундаментальній онтології М. Гайдеггера. На місце трансцендентальної суб'єктивності в тій самій ролі об'єднуючого центру досвіду вчений поставив категорію *Dasein* [1, с. 6–7]. Онтологічна позиція *Dasein* у світі виражається терміном «буття-у-світі», який покликаний позначити той факт, що ми ніколи не існуємо «взагалі», а завжди є серед інших. *Dasein* не трансцендентне світу, воно від початку задане як «буття-у-світі», а спосіб входження його в світ, можливий для нього спосіб бути. М. Гайдеггер позначає терміном «екзистенціал» [1, с. 42–44, 52–59]. Розуміння для М. Гайдеггера є одним з фундаментальних екзистенціалів *Dasein*, основним модусом його буття в світі [1, с. 142–148]. Таким чином, прийняття позиції М. Гайдеггера, відповідно до якої розуміння виражає специфіку самого існування людини, оскільки є фундаментальним способом її буття, уможливило використання підходу, згідно з яким граничні підстави розуміння у здійсненні права обумовлюються базовими характеристиками суб'єкта розуміння. Так, онтологія розуміння постає одночасно як своєрідна антропологія, інспіруючи «відкриття людини» шляхом концептуалізації

специфічності та унікальності людського існування з його атрибутами темпоральності та інтерсуб'єктивності.

Перша базова характеристика буття людини – інтерсуб'єктивність – передбачає принципову включеність людини в мережу відносин з іншими. Це справедливо настільки, що навіть у разі радикальної самотності Робінзона Крузо можна вести мову про символічну добудову ним суспільства, якого не вистачає [2, с. 75]. Людина не просто опиняється ангажованою у соціальне середовище, але за допомогою нього отримує свою первинну ідентифікацію та первинне розуміння того, що відбувається в світі. Таким чином, суб'єкт знаходить себе обмеженим рамками власного буття з іншими, разом із якими та із середовища яких він здійснює розуміння, маючи на меті, однак, досягнути в мові як загальнолюдському проекті універсальності останнього.

Принцип інтерсуб'єктивності вперше отримав спеціальну розробку у феноменології Е. Гуссерля як вирішення проблеми переходу від очевидної людської самотності до співтовариства людей як цілого, що не можна звести до механічної сукупності не «об'єктивний»; окремих одиниць [3, с. 233–250]. За Е. Гуссерлем, загальний для всіх суб'єктів світ – він не має незалежного від трансцендентальних суб'єктів існування. Це світ інтерсуб'єктивний, «що існує для кожного і є доступним для кожного в своїх об'єктах» [3, с. 186]. У ньому діє правило: немає об'єкта без суб'єкта, але це такі об'єкти, які є «загальними» для всіх або принаймні для деяких трансцендентальних суб'єктів. Щодо них суб'єкти можуть обмінюватись інформацією за допомогою мови. Саме в результаті мовленнєвого спілкування створюється загальна для нас картина світу. Ми приводимо у відповідність наші суб'єктивні час і простір та отримуємо загальний інтерсуб'єктивний час і простір. Загальними об'єктами стають для нас закони природи й суспільства [4, с. 52–66].

Отже, механізмом традиції та включення в загальний проект є мова або первинна лінгвістичність як необхідний атрибут того, хто розуміє. Поняття мови тут вживається в розширеному сенсі – як загальна семантика речей і відносин, що дозволяє розглядати діяльність людини з надання значень усьому, що її оточує. Це передбачає можливість універсального горизонту мови як спільного досвіду застосування і трансляції значень, що набувають статус традиції. Вірогідно, саме в цьому сенсі використовували поняття мови як «дому буття»

М. Гайдеггер і «мови, якою говорять речі» Г. Гадамер: як певна загальна рамка відношень, яку людина накладає на світ, живучи у світі та співвідносячи себе з ним. Таким чином, лінгвістичність не тільки встановлює обмеження людського розуміння, а й являє собою єдине релевантне середовище для його розгортання. У цьому зв'язку Д. Ваттімо вводить метафору «домівки»: істина живе у певному лінгвістичному середовищі, яке передбачає інтерпретаційну приналежність. Остання, у свою чергу, включає як добру волю до розуміння, так і можливість критичної діяльності в інтерпретації [5, с. 120].

Осмислення інтерсуб'єктивності в аспекті лінгвістичності дозволяє говорити про розуміння права «по той бік» суб'єкта та об'єкта: право формулює суб'єкт, але він постає як медіум, через який говорить те, що він не може «мати у своєму розпорядженні» (мова); право – це буття, що саме себе висловлює. Право не об'єктивне, бо воно не існує як об'єктивна норма, яка сама по собі «мертва». Але воно й не суб'єктивне, оскільки правозастосовець не може формулювати право свавільно. Воно – інтерсуб'єктивне. Судження про справедливість одного суб'єкта завдяки комунікації за допомогою мови зрозумілі і для іншого. У цьому сенсі П. Рікер зазначає, що «приналежність до певного лінгвістичного простору – це перша форма, в якій ми є суб'єктами права» [6, с. 29]. Таким чином, мова виявляється загальнозначущим онтологічним масштабом справедливості. При цьому для правозастосовця «домівка» виявляється одночасно і «в'язницею», оскільки мова не тільки встановлює релевантне середовище для розуміння правової ситуації, а й певним чином обмежує це розуміння. Право, яке не збігається із законом, суб'єкт формулює в індивідуальному рішенні, але артикулює його в мові, в якій уже є структури справедливості, а тому суб'єктивне рішення доводиться інтерсуб'єктивно. Так через мовлення справедливість переноситься з буття у конкретні правовідносини [7, с. 129].

Право розглядається не як зовнішня щодо людини сила, а як спосіб її буття. Воно, як і мораль, релігія, політика, є способом нашого буття в світі як буття з іншими людьми. П. Рікер характеризує цей світ людської взаємодії як «юридичний простір», у якому Інший постає не як «ти», а як «будь-який». Займенник «будь-який» – не просто граматична особливість, а філософська структура, в сутності своїй

правова. У римському праві є формула «кожному своє». Отже, суб'єкт права – будь-який. Я є будь-яким щодо всіх. Ми входимо до юридичного простору, коли розглядаємо себе як «будь-якого» з усіх інших «будь-яких». Це не означає, що ми опиняємося в анонімності. Є займенник «дехто», але суб'єкт права – не дехто, а будь-який. І функція права – дозволити будь-якому реалізувати свої здібності [6, с. 30].

Таким чином, інтерсуб'єктивність передбачає осмислення права як способу людського буття, заснованого на співіснуванні суб'єктів. Головною ж властивістю суб'єкта, яка уможлиблює його існування в юридичному просторі, є здатність до визнання – особливого інтенціонального акта, що виражається в спрямованості на іншого, при цьому інший розглядається як цінність, що заслуговує на захист з боку права, незалежно від міри його чеснот [7, с. 239]. Саме така «орієнтація на іншого» становить антропологічну умову можливості розуміння права.

Інтерсуб'єктивний вимір розуміння як горизонтальний розріз проблеми набуває глибини через аналіз її темпоральної структури. Отже, подальше осмислення інтерсуб'єктивного світу права як горизонту спільного з іншими існування передбачає тематизацію темпоральності, тобто експлікацію другої екзистенціально-онтологічної умови будь-якого розуміння, яка пов'язана із центральним поняттям онтології М. Гайдеггера – поняттям часу. Разом з тим, як стверджує філософ, лише людство утворює світ, куди все інше суще включене завдяки своєму зв'язку з людиною. Тому явище темпоральності цікаве, в першу чергу, в аспекті його проявів у бутті людини.

В онтології М. Гайдеггера людське існування за своєю структурою є закинутим проектом, а за своїм буттєвим виконанням воно є розумінням. Таким чином, учений відкрив проєктивний характер будь-якого розуміння і мислив саме розуміння як рух трансцендування, піднесення над сущим. Отже, структура розуміння виявляється на основі екзистенціальної майбутності людського існування. Разом із тим, «закинутість» як приналежність до традицій так само від початку міститься в історичній кончності існування, як його спроєктованість на майбутні можливості самого себе. М. Гайдеггер наполягав на тому, що названі ним «закинутість» і «проект» знаходяться у відношеннях взаємоприналежності, і не існує розуміння, в якому не функціонувала б ця цілісність. Існуванню неперервно

передусе те, що робить можливим і обмежує все його проектування.

Тема історичності розуміння надалі набуває свого концептуального оформлення в роботах Г. Гадамера, який розкриває її через аналіз концепту традиції, поняття передрозуміння, перед-суджень та злиття горизонтів. Будь-який суб'єкт розуміння «залучений» у традицію, засновану на історичності буття та розуміння, і будь-який акт розуміння відбувається в межах цієї традиції та базується на перед-розумінні, обумовленому нею. Інакше кажучи, «не історія належить нам, а ми належимо історії» [8, с. 329]. З темпоральності буття Г. Гадамер услід за М. Гайдеггером виводить кругову структуру розуміння як взаємодію традиції й тлумачення. Вхідження до цього кола стає можливим завдяки передрозумінню, яке складається з перед-суджень, тобто суджень, винесених до остаточної перевірки всіх фактично визначальних моментів. Стосовно судової практики мова йде про правове перед-рішення, яке, на думку Г. Гадамера, не тільки має позитивне значення, а й є необхідною умовою розуміння [8, с. 322–323]. Йдеться, таким чином, не про те, щоб відмежувати себе від правової традиції, а навпаки: відмежувати себе від того, що може завадити нам зрозуміти цю традицію з точки зору самої справи. Проте навіть свідомий «спогад» завжди залишається когнітивно недосконалим, оскільки навіть свідомо рефлексія традицій не може повністю припинити їх дію. Так, свідоме позиціонування себе суддею як, наприклад, позитивіста, не знімає автоматично обумовленості рішення цим способом обґрунтування права, хоча й має в цілому позитивне значення.

Сукупність перед-суджень, обумовлених традицією, становить те, що Г. Гадамер називає «горизонтом розуміння», а сутність розуміння розкриває за допомогою поняття «злиття горизонтів» [8, с. 317–363]. Горизонт сучасного, таким чином, залучений до процесу безперервного формування за участю минулого, в результаті чого «старе і нове завжди знову зростаються в живу єдність, причому ні те, ні інше взагалі не відокремлюються один від одного з повною визначеністю» [8, с. 363]. При цьому не може бути «останнього слова», оскільки кожна нова інтерпретація здійснюється, виходячи з нового, доповненого попередніми інтерпретаціями горизонту розуміння, в якому «звучать кожен раз нові голоси» [8, с. 338]. «Злиття горизонтів» як результат діалогу зовсім не означає

їх зникнення, а спричиняє нову ситуацію, де всі сторони змінюються, але продовжують залишатися різними. Таке прочитання Г. Гадамера дозволило, наприклад, Дж. Тонтті говорити про герменевтику як діалектику без елементів синтезу [9, с. 34]. Інакше кажучи, будь-який культурний феномен, в тому числі право, проживає своє життя як ланцюжок інтерпретацій, де кожне нове «прочитання» змінює як горизонт «читача», так і значення феномену завдяки явищу, яке Г. Гадамер назвав «історією впливу» [8, с. 355–363]: історія впливає на відповідну спільноту інтерпретаторів, тобто на специфічну традицію, наприклад тлумачення окремих правових норм. Новий інтерпретатор, який намагається зрозуміти смисл норми, перебуває в іншій ситуації і з іншими перед-розуміннями, ніж історично більш ранні інтерпретатори.

Прикладом такого розуміння ідеї «злиття горизонтів» є філософія права Р. Дворкіна. Він стверджує, що в інтерпретації права судді відіграють роль послідовних співавторів колективного оповідання, в якому різні письменники пишуть свої частини. Кожен із них повинен додати свій розділ до нескінченної історії. При цьому автор має бути впевнений, що його розділ може бути прочитаний як частина цілого оповідання. Інакше кажучи словами, суддя повинен думати, що він є одним з авторів оповідання під назвою «право», а рішення судді – його пост-інтерпретаційний висновок – має виноситись на основі інтерпретації, що як виправдовує, так і засуджує попередників [10, с. 228–239]. Таким чином, Р. Дворкін розвиває ідею Г. Гадамера про те, що будь-яке розуміння є творчим актом включення в здійснення традиції, причетності до загального смислу. Завдання ж розуміння полягає у тому, щоб концентричними колами розширювати єдність зрозумілого смислу [8, с. 345]. При цьому слід констатувати принципову неможливість завершеного погляду на певну завершену послідовність подій, що могло б гарантувати «останнє слово» інтерпретатору й обмежити можливе поле інтерпретацій до мінімуму. Відповідно, ми змушені відмовитись від гіпостазування Права як завершені та раз і назавжди встановленої міри свободи і рівності, таким чином завершуючи «оповідання» в момент його написання. Це не означає відмови від будь-якої можливості висловлювати судження щодо «істинного» Права, але доповнює свободу говорити прийняттям відповідальності за власне місце в цьому «говорінні».

Прийняття правового рішення, таким чином, являє собою конструювання відповіді на питання, яке задається завжди унікальною справою, а отже, є завжди творчим інтерпретаційним актом, в якому істина у суворо епістемологічному сенсі концептуально неможлива. Разом із тим, слід відзначити «подвійний ефект» впливу теми часу на проблему розуміння – в горизонті людської конечності і сукупному проекті часу історії. У свою чергу, темпоральність розуміння у здійсненні права обумовлює як прийняття рішення в конкретній справі, так і відтворення правової традиції в цілому. В цьому сенсі приклад правової ситуації дозволяє прояснити природу будь-якого розуміння як нескінченного розширення смислу, а його результат як момент безконечної історії, який, базуючись на традиції, сам стає її частиною та становить основу для подальших інтерпретацій. Суддя ж виявляється відповідальним не тільки за власний «проект» і ситуативне рішення в конкретній справі, а й за своє місце у цьому відтворенні, а також, поряд із законодавцем та вченими, співвідповідальним за зміст правової традиції в цілому як сукупного горизонту розуміння у здійсненні права.

Таким чином, експлікація теми історичності задає складну концепцію умов розуміння, виходячи з темпоральної перспективи, до якої неодмінно виявляється залученим будь-який суб'єкт розуміння. У здійсненні права «закинутість» (у сенсі зануреності в горизонт власного світу, обумовлений правовою традицією) та «проективність» (у сенсі трансцендування правового рішення в напрямку майбутньої справедливості) виявляються різними аспектами одного феномену розуміння. Отже, історичність трактується, з одного боку, як пов'язаність людини з умовами свого існування, з іншого – як можливість її подолання, виходячи за межі своєї ситуації. У цьому сенсі А. Кауфман зазначає, що «людина має завдання: здійснити себе у часі і з часу, аби стати тим, що як можливість є в ньому. Людина має усвідомлення часу й історії, і таким чином вона здатна трансцендувати свою екзистенціальну актуальність на минуле й майбутнє, вона може планувати, очікувати, остерігатися, сподіватися, згадуючи себе. Історія є тим виміром, у якому вона має прийти до своєї сутності» [11, с. 168]. За А. Кауфманом, спосіб буття права відповідає способу буття людини, оскільки право засноване в людському бутті. Аналогічно людині, воно має постійно здійснюватись, аби прийти до самого себе. Воно не

є готовим правом, але протягом усього часу відбувається його становлення [11, с. 169].

У цьому контексті традицію права услід за Дж. Ваттімо можна розуміти як нескінченний історичний процес конфлікту інтерпретацій, в якому різні інтерпретатори намагаються посісти пануючу позицію щодо інших [12, с. 42]. Така «боротьба за значення права» [13, с. 38] відбувається в ході інтерсуб'єктивної взаємодії суб'єктів у правовому дискурсі. Навіть якщо процес інтерпретації в суді услід за Г. Гадамером розглядати як діалог, цей діалог обов'язково містить різні точки зору. Якщо б їх не було, у діалозі взагалі не було б потреби. Відповідно, в процесі розуміння кожний учасник діалогу намагається нав'язати свої концептуальні позиції іншим. Інакше кажучи, в суді ми можемо спостерігати боротьбу протилежних інтерпретацій правової традиції, які є одночасно її застосуванням до дійсних і конкретних справ судьями та представниками сторін або до гіпотетичних і змодельованих ученими, студентами і законодавцем справ.

Отже, третьою екзистенціально-онтологічною умовою розуміння є конфлікт, включений до кожної інтерпретаційної ситуації. Більш того, як відзначає М. Гайдеггер, структура буття сама по собі є конфліктною. У більш експліцитній формі розвиває цю думку П. Рікер, вказуючи на невідворотний характер конфлікту в моральному житті [14, с. 290]. На думку П. Рікера, схильність до панування закладена в самій природі людини. Разом із тим, фізичне насильство – лише крайній прояв відношення панування, засобом насильства може бути і мова. Гуманістичний смисл та призначення інституту суду філософ вбачає в тому, що в ситуації правового спору суд постає як регламентована форма конфлікту і, таким чином, протилежність насильству. Можна сказати, що судовий процес – це правова трансформація насильства шляхом перенесення його в простір мови і дискусії – адже в суді боротьба відбувається за допомогою слова [6, с. 32].

Тут ми підходимо до ключового питання герменевтики права – питання про результат конфлікту інтерпретацій у суді, яке має два аспекти: проблема неможливості стабілізації онтологічного статусу права і проблема встановлення істини в правосудді. Як було зазначено вище, розуміння являє собою нескінченне розширення загального смислу як написання нових розділів до спільного «оповідання» – права. Онтологічний статус права, таким чином, ніколи не стабілізується, а навпаки, постійно

відтворюється в конфлікті інтерпретацій. Таким чином, проблема позачасової істини тут має бути взята в дужки. Скоріше, слід говорити про право на автентичність кожного розуміння у своїх часових та просторових межах, що не заперечує можливості глобальних істин, але робить актуальною їх ротацію. Інший вимір проблеми постає у вигляді питання про можливість примирення сторін. Оскільки ж ми визнаємо конфліктну природу людського буття та будь-якої правової інтерпретації, а будь-який конфлікт неодмінно містить момент безконечності, то перше завдання судді – покласти край невизначеності. Зокрема, помста, на думку П. Рікера, вносить у конфлікт цю невизначеність. Ухвалити рішення – означає поставити крапку в суперечці. Отже, правосуддя – це не відповідь насильством на насильство: правосуддя висловлює те, що суспільство на даний момент розглядає як правовий стан. Звідси філософ виводить другу функцію правосуддя – примирення сторін. І хоча ця мета містить елемент утопії, слід погодитися з П. Рікером, який зауважує, що ця утопія вкорінена в сутності права і становить його основу [6, с. 33].

Таким чином, проблематизація фігури того, хто розуміє, та експлікація специфічних рис людського існування дозволяє виявити умови можливості розуміння як модусу буття людини

у праві: інтерсуб'єктивність як принципова включеність людини в мережу відносин з іншими людьми, засновану на первинній лінгвістичності, темпоральність у модусі історичності та конфлікт в сенсі конфлікту інтерпретацій.

У свою чергу, ситуація винесення правового рішення є парадигмальним прикладом герменевтичної практики, в якому умови можливості розуміння можуть бути не тільки проілюстровані, а й розкриті в додаткових аспектах. Зокрема, екзистенціально-онтологічне осмислення феномену розуміння у здійсненні права дозволяє зробити висновки як на рівні правової ситуації, так і в більш загальному аспекті існування права як цілості. Так, неможливість стабілізації онтологічного статусу права змушує відмовитись від гіпостазування його як раз і назавжди встановленої міри свободи і рівності, що доповнює можливість висловлювати судження щодо «істинного» Права і свободу говорити прийняттям відповідальності за власне місце в цьому «говорінні». Таким чином, продуктивний і творчий характер правозастосування як «написання нового розділу до нескінченного оповідання «Право» не надає судді необмежену свободу розсуду, а навпаки, покладає на нього відповідальність за смисл Права, або правової традиції, відтворюваної у ситуативних моральних судженнях.

Література

1. Хайдеггер М. Бытие и время / Хайдеггер М. ; пер. с нем. В. В. Бибихина. – СПб. : Наука, 2002. – 452 с.
2. Барковский П. В. Феномены понимания. Контуры современной герменевтической философии / П. В. Барковский. – М. : Экономпресс, 2008. – 176 с.
3. Гуссерль Э. Картезианские размышления / Гуссерль Э. ; пер. с нем. Д. В. Складнева, Я. А. Слинина. – СПб. : Наука, 2001. – 316 с.
4. Слинин Я. А. Феноменология интерсубъективности / Слинин Я. А. – М. : Наука, 2004. – 355 с.
5. Vattimo G. Jenseit der Interpretation: die Bedeutung der Hermeneutik für die Philosophie / Vattimo G.; aus dem ital. von M. Kempter. – Frankfurt a. M. ; New York : Campus Verlag, 1997. – 172 S.
6. Рикер П. Торжество языка над насилем. Герменевтический поход к философии права / П. Рикер ; пер. с фр. О. И. Шульмана // Вопросы философии. – 1996. – № 4. – С. 27–36.
7. Максимов С. И. Правовая реальность: опыт философского осмысления / Максимов С. И. – Х. : Право, 2002. – 328 с.
8. Гадамер Х.-Г. Истина и метод: Основы философской герменевтики / Гадамер Х.-Г. ; пер. с нем. М. А. Журиной, С. Н. Земляного, А. А. Рыбакова, И. Н. Буровой. – М. : Прогресс, 1988. – 704 с.
9. Tontti J. Right and prejudice: prolegomena to a hermeneutical philosophy of law / Tontti J. – Burlington, 2004. – 204 p.
10. Dworkin R. Law's Empire / Dworkin R. – London : Fontana Press, 1986. – 470 p.
11. Кауфман А. Онтологическая структура права / А. Кауфман ; пер. с нем. А.В. Стовбы // Российский ежегодник теории права. – 2008. – № 1. – С. 151 – 174.
12. Vattimo G. Ermeneutica e democrazia / G. Vattimo // MicroMega. Le ragioni della sinistra. – 1994. – № 3. – S. 42–49.
13. Müller F. Rechtstext und Textarbeit. Schriften zur Rechtstheorie. Heft 179 / Müller F., Christensen R., Sokolowski M. – Berlin : Duncker & Humblot, 1997. – 197 S.
14. Рікер П. Сам як інший / Рікер П. ; пер. з фр. В. Андрушка, О. Сирцовой. – К. : Дух і літера, 2000. – 458 с.

Надійшла до редколегії 01.03.2010

Анотації

Досліджено феномен розуміння у здійсненні права в межах екзистенціально-онтологічного напрямку герменевтичної філософії. Визначено, що експлікація специфічних атрибутів людського існування дозволяє прояснити умови можливості розуміння як способу буття людини в праві: інтерсуб'єктивність як принципова включеність людини в мережу відносин з іншими людьми, заснована на первинній лінгвістичності, темпоральність у модусі історичності та конфлікт в аспекті конфлікту інтерпретацій.

Исследован феномен понимания в осуществлении права в рамках экзистенциально-онтологического направления герменевтической философии. Определено, что экспликация специфических атрибутов человеческого существования позволяет прояснить условия возможности понимания как способа бытия человека в праве: интерсубъективность как изначальную включенность человека в сеть отношений с другими людьми, темпоральность в модусе историчности и конфликт в аспекте конфликта интерпретаций.

The phenomenon of understanding within the existential and ontological orientation of hermeneutical philosophy is researched. With the help of explication of special characteristics of human being we can clarify conditions of the possibility to understand as a kind of human being in law: intersubjectivity as a primordial totality of human involvements in the relations with other people, temporality as a historicity and conflict within interpretations conflict.

УДК 347.734

Л. В. НОВІКОВА,

кандидат юридичних наук,

*заступник декана з навчальної роботи юридичного факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРВИННОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Дослідження проблеми правового регулювання організації та здійснення фінансового моніторингу має науково-практичне значення: на сьогодні відсутні комплексні дослідження цієї проблеми, а існуючі правові знання потребують систематизації та узагальнення. Проведення такого дослідження дозволить виявити прогалини у чинному законодавстві, сформулювати відповідні пропозиції щодо вдосконалення правової бази з даного питання.

Окремим питанням запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму розглядалися О. М. Бандуркою, С. А. Буткевичем, Ю. В. Дубко, В. П. Ємельяновим, В. А. Журавлем, О. В. Київцев, А. О. Клименком, І. Є. Меценцевою, Є. В. Павліченко, О. П. Рябченко тощо. Разом із тим, питання правового регулювання відносин щодо організації та здійснення фінансового моніторингу не отримали достатнього наукового висвітлення.

Недостатнє теоретичне опрацювання, наявність невирішених правових проблем і обумовлюють актуальність питання правового регулювання здійснення фінансового моніторингу.

Сутність категорії «правове регулювання» досліджували фахівці у галузі теорії права: В. І. Гойман, В. М. Корельський, В. В. Лазарев,

М. Н. Марченко, В. Д. Перевалов, О. Ф. Скакун та ін. Так, М. Н. Марченко під правовим регулюванням суспільних відносин розуміє лише одну з форм впливу права на суспільні відносини – вплив за допомогою специфічних правових засобів: норм права, правовідносин, актів реалізації [1]. В. В. Лазарев наголошує на здатності права бути регулятором суспільних відносин [2]. Р. В. Єнгибарян і Ю. К. Краснов під правовим регулюванням розуміють застосування норм права, інших юридичних засобів для впливу на суспільні відносини з метою їх упорядкування й прогресивного розвитку, а також впливу на поведінку людей [3]. С. О. Комаров зазначає, що саме право є найважливішим засобом регулювання відносин індивідів, соціальних груп, усього суспільства в цілому, в ньому закріплюються права і свободи особистості, воно саме виступає як соціальна цінність [4]. О. Ф. Скакун дотримується позиції, за якою правове регулювання – це здійснюване державою за допомогою права і сукупності правових засобів упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорона й розвиток [5, с. 529].

Наведені теоретичні положення щодо розуміння категорії правового регулювання свідчать про те, що науковий пошук у цьому напрямку